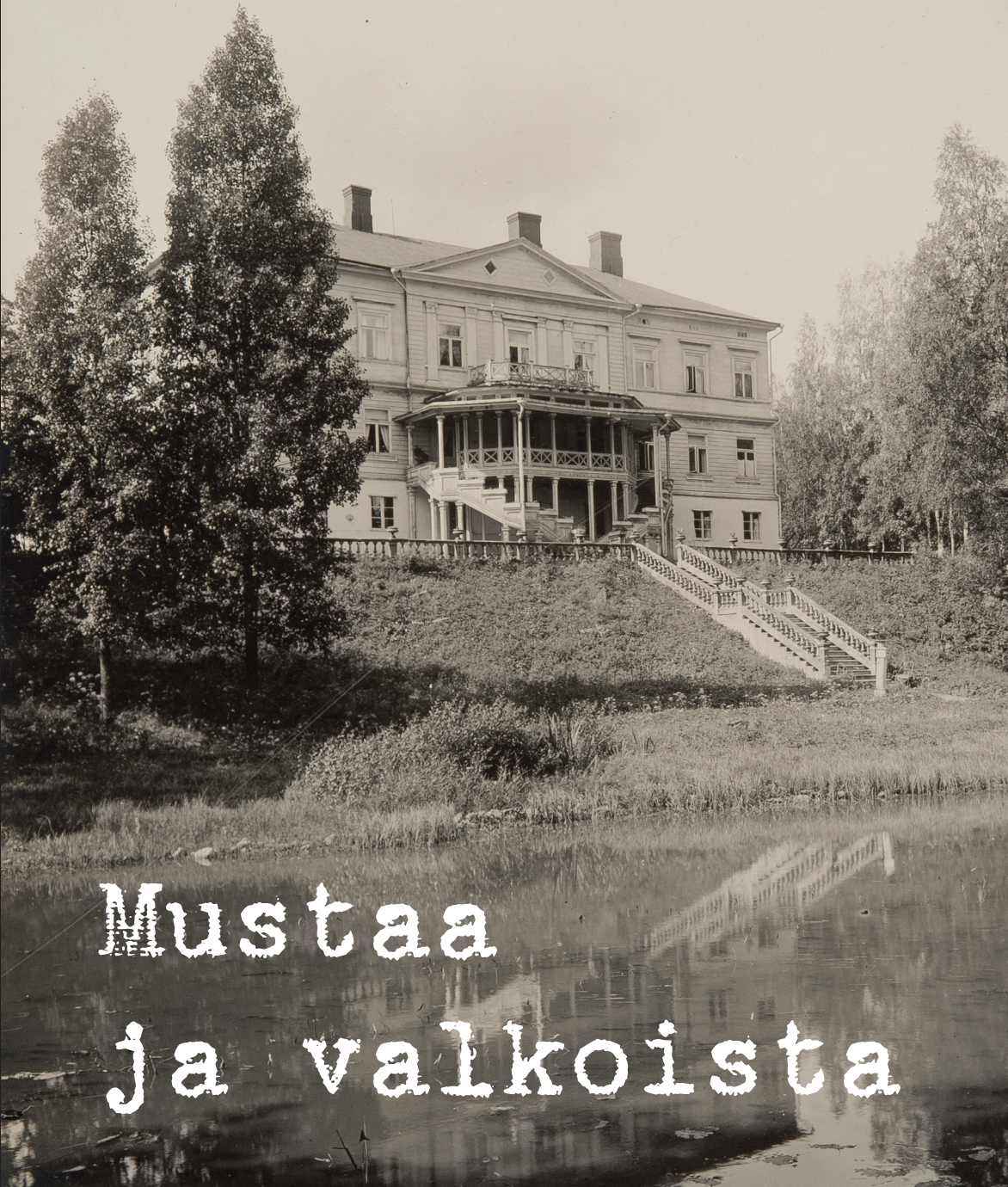

Olli Karila

Mustaa
ja valkoista

MUSTAA JA VALKOISTA

Olli Karila

Mustaa ja valkoista

Jännitysromaani

Esipuhe Juha Järvelä

Vuosikertajännitystä 3

Teos on ilmestynyt ensimmäistä kertaa vuonna 1936 H. W. Marjamaan kirjapainon kustantamana.

Esipuhe © 2025 Juha Järvelä

ISBN: 978-952-80-8328-3

Kustantaja: BoD – Books on Demand GmbH, Mannerheimintie 12 B, 00100 Helsinki, bod@bod.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273, 22763 Hampuri, Saksa

Olli Karilan *Mustaa ja valkoista*

Vuonna 1936 ilmestynyt romaani *Mustaa ja valkoista* jäi Olli Karilan (oik. Niilo Pärnänen, 1897–1936) viimeiseksi teokseksi. Kirjailijan tuottelias vuosi sai traagisen lopun, kun elämä päättyi tapaninpäivänä yllättävästi sydänvaivoihin. Tavanomaisten jännitystarinoidensa lisäksi hän oli ehtinyt kirjoittaa vuoden aikana sarjan suojeluskunta-poikien seikkailutarinoita järjestön lehtiin sekä Lappiin sijoittuvan jännitysromaanin *Ylämaan kultaa*.

Karilan ura oli alkanut seikkailuromaaneilla, joissa näkyi hänen lehtimiestaustansa, kokemuksensa Aunuksen sotaretkeltä ja aikakauden valtiolliset tapahtumat. Suomalaiset sankarit kamppailivat teoksissa tyypillisesti neuvostokonnaa vastaan, Suur-Suomi tavoitteenaan. *Mustaa ja valkoista* osoittaa Karilan pystyneen siirtymään luontevasti poikakirjojen tyylilajista dekkariin. Hänellä olisi voinut olla paljon annettavaa lajille, joka pääsi kunnolla käyntiin Suomessa vasta 1930-luvun lopulla Mika Waltarin ensimmäisen Komisario Palmu -teoksen, *Kuka murhasi rouva Skrofin?*, myötä. Karilalla oli murhamysteerien kirjoittamisesta kokemusta jo sanoma- ja aikakauslehdissä julkaistuista jännitystarinoista, joita hän tuotti vakuuttavalla vauhdilla.

Mustaa ja valkoista -teoksen kannalta merkittävää saattoi olla, että sen kustantajana oli H. W. Marjamaan kirjapaino. Se oli tärkeimpiä lukemistolehtien kustantajia 1930-luvulla. Karilan tuotantoa julkaistiin erityisesti yhtiön *Jännike*-lehdessä, mutta myös sen kuuluisimmassa julkaisussa, *Nyyrikissä*. Karilan jännitystä, huumoria ja romantiikka yhdistänyt tyyli sopi kustantajan linjaan varmasti erinomaisesti.

Karilan jännitystarinoista monet sijoittuvat kartanomiljööseen, joka on saanut epäilemättä vaikutteita kansainvälisestä jännityskirjallisuudesta, esimerkiksi brittiläisistä dekkareista. *Mustaa ja valkoista* -teoksessa voi nähdä hiukan piirteitä myös kauhuromantiikasta, vaikka tunnelma onkin kepeä. Lukija voi pohtia tulee teoksen kuvauksista mieleen enemmän goottilaisen romaanin perintö vai suomifilmimäinen kotimainen ympäristö. Ainakaan miljöö ei ollut tekijälle omakohtainen. Teoksen ilmestyessä Karila asui Enon Kaltimossa Pohjois-Karjalassa, jossa tuskin oli kreivittäriä ja paronittaria.

Karilan jännityskertomuksia enemmän lukeneille teoksessa on myös eräs tuttu piirre. Karilan teksteissä samat nimet toistuivat eri henkilöhahmoilla, josta voi päätellä, ettei hän pitänyt minkäänlaista kortistoa kirjoitustensa henkilönimistä, vaikka tarinoita syntyi satoja. Tällä kertaa hänen suosimansa sukunimi »Auer» on tarinan rikoskomisariolla.

Pienestä kustantajasta ehkä johtuu, että teos sai rajallisesti huomiota lehdistössä, jossa yleensä julkaistiin tuolloin paljon kirja-arvosteluita. *Uudenmaan Sanomissa* (29.12.1936) arvostelija totesi Karilan kuuluvan niihin armoitettuihin, joilta »tulee juttua kuin nauhaa». Hän piti romaania tavanomaisella reseptillä tehtynä, mutta sellaisena kuitenkin tavallista nokkelampana ja ennen muuta sujuvasti kirjoitettuna. Kyseessä on »hyvä salapoliisijuttu, jonka kyllä kehtaa tunnustaa lukeneensa.»

Kirjastojen kirjavalintoja ohjanneessa *Arvosteleavassa luettelossa* salapoliisiromaanit eivät olleet yleensä suosiossa, eikä Karilan kohdalla tehty poikkeusta. Onerva Virtanen totesi teoksen olevan »keskinkertainen ajanvieteteromaani, jota ei kirjaston hyllyillä kaipaa.»

Nykylukijalle voi teosta lukiessa tulla epäily, että kokeneena dekkarinlukijana pystyy helpommin kuin 1930-luvun lukijat arvaamaan syyllisen ja romaanin tulevat tapahtumat. Ilmeisesti se ei kuitenkaan ainakaan ammattilaislukijoille ollut aikoinaan sen vaikeampaa, koska molemmat teoksen arvostelijat mainitsevat, ettei

rikollisen henkilöllisyyden päättely ole kovin hankalaa. *Uudenmaan Sanomien* kirjoittaja ei tosin nähnyt siinä mitään ongelmaa koska lukija kuitenkin elää henkilöhahmojen mukana »niin voitot kuin vastointkäymisetkin».

Mustaa ja valkoista ei todennäköisesti päässyt juuri kirjastojen hyllyihin, eikä Marjamaan kirjapaino ottanut siitä uusintapainosta. Teoksesta onkin tullut keräilyharvinaisuus. Vuonna 2000 Seaflower-kustantamo julkaisi romaanin kahdessa osassa isotekstisten teosten sarjassaan ja 2022 Saga Egmont äänikirjana, mutta painettuna teoksena se on joka tapauksessa ollut heikosti saatavilla. Mielestäni teos ansaitsee uuden tulemisen. Karilan tuotannossa se on parhaiten luettavuutensa säilyttäneitä, koska se keskittyy rikosmysterin kuvamiseen poliittisten kannanottojen sijaan. Aikakauden piirteet ovat teoksessa pikemminkin viehättäviä kuin tunkkaisia. Ainoastaan maininta rikoksesta epäillyn ulkomaalaisesta sukutaustasta tuo mukanaan ikävää makua 1930-luvun muukalaishammasta, mutta se jää onneksi yksittäiseksi tahraksi.

Teoksen kieliasu on vuodelta 1936. Varsinaisia painovirheitä olen korjannut, mutta Karilan käyttämät muodot sanoista olen säilyttänyt. Siksi kartanossa saattaa hetkittäin olla esimerkiksi »peloittavaa». Monet muutkin kirjoitusasut teoksessa poikkeavat nykyisestä. Karila myös sirotteli tekstiinsä mittavia määriä kolmia pisteitä, monen muun aikalaisensa tavoin. Toivon kuitenkin teoksen oikeinkirjoituksen ja kielenkäytön pikemminkin vievän vuosikymmenten taakse, kuin häiritsevän. Teoksen julkaisemisella haluan tarjota lukijoille hauskan matkan suomalaisen salapoliisiromaanin varhaisvaiheeseen, viettämään hetken fiktiivisessä 1930-luvun Suomessa.

Jyväskylässä 27.2.2025

Juha Järvelä

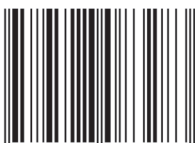
MUSTAA JA VALKOISTA

SEIKKAILU SALAPERÄISESSÄ KARTANOSSA

Kun nuori Helinä Vuopio saapuu taloudenhoitajan apulaiseksi vanhaan kartanoon, hän ei aavista millaisiin seikkailuihin joutuu. Kuka murhasi metsänhoitaja Kurun? Miksi kartanon omistavat kreivitär ja paronitar ovat eristettyinä huoneisiinsa? Kartanossa vastaan tulee niin pistäväkatseinen lääkäri, viinaanmenevä varatuomari, romanttinen pehtori kuin omalaatuinen taiteilija. Kuka heistä on ystävä ja kuka vihollinen?

Olli Karilan (oikeasti Niilo Pärnänen 1897–1936) dekkariklassikko vuodelta 1936 tarjoaa huoletonta rikosjännitystä suomifilmimäisissä maisemissa.

Etukannen kuvassa Sannäsin kartano vuonna 1910. Takakannen kuva Laukon kartanosta vuonna 1911. Kuvat: Signe Brander/Museovirasto, Historian kuvakokoelma.

9 789528 083283